

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты ІХ Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
ІХ Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

4. «Алаш» қозғалысы. Құраст.: Е. Тілешов, Д. Қамзабекұлы, И.Нұрахмет. Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2008.
5. Жұртбай Т. Ұраным Алаш. – Алматы: «Ел-шежіре», 2008.
6. Құл-Мұхаммед М. Алаш қайраткерлері саяси-құқықтық көзқарастарының эволюциясы. – Алматы: Атамұра, 1998.
7. Бөкейханов Ә. Шығармалар. – Алматы: «Қазақстан», 1994.
8. Жанболатұлы М. Тобықты-Шыңғыстау шежіресі. Алматы: 2004.
9. Абайдың ақын шәкірттері. 1-ші кітап. Қ. Мұхамедханұлы. – Алматы: «Дәуір», 1993.
10. Козыбаев М.К. Проблемы методологии, историографии и источниковедения истории Казахстана (Избранные труды): Алматы: «Ғылым», 2006.

ҚАЙЫП ХАН ЖӘНЕ ОНЫҢ ОТБАСЫНЫҢ ТАРИХЫ

Махмутова Гүлсая

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Филология факультетінің 1-курс студенті, Астана,
Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - оқытушы Ақпанбет Нұргүл Нұрланқызы

Ел болып жаңа өмірге есік ашып, егеменді ел болып басқалармен терезе теңестіргеніміз шашылғанымызды жинап, оны құрметтеуге, мол мұрамызды зерттеп, төл тарихымызды зерделеуге мүмкіндік берді. Қай халықты алып қарасақ та, ғасырлармен шектес, мәңгі өшпес тарихы болады. Ал, қазақтың тарихы - тұнып жатқан сыр мен сарқылмас байлықтың ордасымен іспеттес. Бүгінгі күні елім деп соққан жүрегі бар әрбір қазақ жері мен елі үшін жанын, одан қалса қанын тәркі еткен, ел болу жолында аса бір үлкен құлшыныспен майданға түскен әрбір тарихи тұлғаның тарихи тұрғысынан лайықты баға беру жолында көптеген игі жұмыстарды қолға алып, атқаруда. Себебі, осы уақытқа дейінгі бұрмаланып келген, кері тартпа әңгімелердің қалпына келуі жаңа өркен жайып келе жатқан еліміз үшін де, бүгінгі ұлттық тарихымыздың қалыпына келуі үшін де аса қымбат. Иә, бұл тарих. Мұнда бүкпесіз әңгіме, не болмаса мысал, оқиға болмайды. Бұл шындық болса дәл негізде, соғыс болса сол күйінде, бейбітшілік келісім болса нақты қағаз түрінде көрсетуді талап етеді.

Бүгінде ел болып, еңсемзді көтеріп қырандай самғап қалықтап, тарихымыздың жоғалған беттерін қайтадан зерттеп, білмегенімізді өмірге әкеліп, білгенімізді одан әрі толықтыруға мүмкіндік берді. Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Бүгінде дүние жүзінің ең ірі мемлекетінің қатарына кіріп отырған Қазақстанның ұлан-байтақ жер көлемін сақтап қалуы қатардағы қолбасы батырлардың ерлігі арқасында ғана мүмкін болған нәрсе емес. Бұл қазақ хандары мен сұлтандарының даналығы мен көрегендігінің де жемісі болатын. Сонау алыс-жақын ғасырлардың өн бойында дала билеушілері аса қуатты империялардың қысымына және ішкі алауыздықтың дүмпуіне төтеп бере жүріп, ең басты байлығымызды – ұлттық тұтастық пен ұлттық жер аумағын сақтап қала алды. Тарихтағы өз рөлдерін түйсіне білген олар ұлттық мүдде үшін өлшеусіз қызмет етіп, пайдалы іс тындырып кетті», - деу арқылы қазақ хандары мен сұлтандарының Отандық тарихтағы орнына жоғары баға берген болатын [1, 209-210, 227-228 бб.].

Сонымен біз зерттеп отырған Қазақстанның батыс өңіріндегі Батырұлы Қайып хан мен оның әулеті тарихи әулеттердің қатарынан орын алады. Қайып хан- қазақ ханы, Қазақ хандығының Тәуке ханнан кейінгі билеушісі, кейбір зерттеушілердің пікірінше Орта жүз ханы болған. Жәдік әулетінің тумасы. Оның хандық құрған кездегі ішкі және сыртқы саяси қызметі туралы деректер тым аз. Қайып хан тұсындағы қазақ хандығының сыртқы саяси жағдайы өте шиеленісті болды. Оған шығыстан жоңғарлар, батыстан башқұрт пен қалмақ билеушілері үнемі қауіп төндіріп отырды. Осыларға қарсы шығатын, елеулі жәрдем беретін одақтас іздеу Қайыптың сыртқы саясатының басты әрі шешуші мақсатына айналды. Бұл

ретте ол батыстағы көршісі - Ресейден көп көмек күтті. 1716 жылы Тобылға жіберілген қазақ елшілері Б.Екешев пен Б.Бөриев Қайыптың Ресей үкіметімен тығыз қарым-қатынас жасауға және Жоңғар хандығымен күресте қазақ-орыс әскери одағын құруға даяр екенін Сібір губернаторы М.Гагаринге хабарлады. Қайып Сібір өлкесінде қазақтар үшін еркін сауда жасауға рұқсат сұрады. Сібір әкімшілігі өз тарапынан Қайыптың бұл тілектерін орындауға ықыласты екенін білдірді. Жоңғар хандығымен күрестің кезек күттірмес мәселелері Қайыпты Қазан губернаторы П.Салтыковпен де байланыс жасауға мәжбүр етті. Қайып тұсында Қазақ хандығы мен Ресей арасындағы саяси қарым-қатынастардың жандануы Жоңғарияға қарсы күресте екі жақты күш біріктіру мақсатына байланысты болды [6].

Қайып хан мен оның әулетінің тарихы XVIII-XIX ғасырлардағы Батыс Қазақстан өңірінің тарихымен тығыз байланысты болып табылады. Ол кезең орыс империясының Қазақстанды отарлап, оны күштеп бағындыруға жанталасып, мемлекеттік басқару жүйесін жойып, қазақ игілерін жік-жікке бөліп, бір-біріне айдап салып, неше түрлі қулық сұмдықты жүзеге асырған заман болатын. Мұның өзі тақырыптың өзектілігін арттыра түседі десем қателеспеген болар едік. Батыр хан тұсынан бастап бұл әулетке сенімсіздікпен қараған орыс үкіметі хандыққа бекітпегенімен Сыр бойы халқының ақ киізге көтеріп хан сайлауы олардың халық қолдауына ие болғандығын дәлелдей түседі. Кезінде Хиуаны билеп, одан соң Кіші жүз руларын басқарған, Сырым көтерілісі тұсында халық қолдауына ие болған Қайып хан, кейін Сырымды қолдаған Қайып хан ұлдары Әбілғазы хан, Бұрқан, Шерғазы сұлтандар, XIX ғасырда тарих сахнасына көтеріліп, қазақ елін біріктіруге ұмтылған Арынғазы хан, Хиуа хандығы бағытын ұстана отырып орыс отаршылдығына қарсы күрескен Жанғазы, Бөрі сұлтандар және Кіші жүзде хандық билік жойылуынан кейін енгізілген орыстық басқару жүйесіне тартылған Қайып хан ұрпақтары қазақ тарихындағы тарихи тұлғалар қатарынан сөзсіз орын алады.

Батыр, Қайып хандар туралы алғашқы мәліметтерді П.И.Рычков, Н.П.Рычков, И.П.Фальк, И.Г.Андреев еңбектерінен кездестіреміз. П.И.Рычков «Орынбор губерниясының топографиясында» «Мұнда (Кіші жүзде – **Ж.И.**) олардан басқа сұлтандар бар, ал олардың арасында ерекше әйгілісі Батыр сұлтан, оның ұлы Қайып Хиуада бірнеше жылдан бері хан болып келеді», «қазіргі Хиуалық Қайып хан қазақ билеушілерінен, ол мұрагерлік жолмен емес, Хиуалықтардың қабылдауымен хандық құруда» десе, келесі «История Оренбургская» еңбегінде «Хиуалық Қайып ханның әкесі Батыр сұлтан Кіші жүзде айрықша ұлысқа ие» деу арқылы оның ордадағы ықпалын мойындап және Батыр, Қайып хандардың Кіші жүздегі Әбілқайыр, Нұралы хандармен арадағы өзара байланысына тоқталады. Сонымен бірге Батыр, Қайып хандардың 1750 жылы Орынборға елшілік жібергенін баяндайды [2;406б.].

1771 жылы қалмақ көшу кезінде қазақ даласына келген капитан Н.П.Рычковтың күнделік жазбаларында қалмаққа қарсы күреске Қайып ханның өз әскерлерімен қатысқандығы және кезінде Қайыпты Нәдір шахқа елші қылып жіберген Кіші жүз ханы Әбілқайыр екендігі көрсетілген. Капитан пікірінше, Кіші жүздің кейбір руларын басқарған Қайып хан Нұралы ханнан тәуелсіз болған. 1785 жылы Орта жүзге қатысты мәліметтер жинаған капитан И.Г.Андреев «Алшын болысында айрықша хан Қайып бар. Ол Нұралы, Уәли хандармен тең және олардың ешқандай билігінде емес» деп сипаттады. Сонымен Қайып ханның көзі тірісінде мәлімет қалдырған Н.П.Рычков, И.Г.Андреев жазбалары Қайып хан беделінің Кіші жүз ханы Нұралымен және Орта жүз ханы Уәлимен тең дәрежеде болып, олардан тәуелсіз билік құрғанын дәлелдейді. Мұның өзі Қайып ханның Кіші жүз тарихындағы орнын нақты айқындай түсуге көмектесері сөзсіз.

XIX ғасырда Ресей үкіметі Қазақстан тарихын зерттеуді мемлекеттік тұрғыдан қолға алды. Алдымен отарланушы объект ретінде Қазақстан жан-жақты анықталып, содан соң үкімет саясаттарын батыл жүргізу мақсатында арнайы зерттеу тапсырмалары берілді. Осы бағытта А.И.Левшиннің іргелі еңбегі жарық көрді. Онда Батыр, Қайып, Әбілғазы хандардың қызметтері сөз етіледі. Батыр, Қайып хандардың Әбілқайыр, Нұралы хандармен арадағы өзара байланысына тоқталған зерттеуші «Батыр өз әкесінің Әбілқайырға деген жек көрушілігін жалғастырып, оның билігін ешқашан мойындаған жоқ және Ресеймен ұзақ уақыт ешқандай байланыс жасамады» деген біржақты көзқарас түйеді. Сырым батыр көтерілісі

кезінде Қайыптың Кіші жүзге хан болуға екі рет ұсынылғанын көрсете отырып, патша үкіметінің Қайыпты хандыққа бекітпеу себептеріне талдау жасады. А.И.Левшин Батыр, Қайып, Әбілғазы хандардың орыс үкіметі бекіткен хандар тізіміне жатпайтындығына айрықша көңіл бөледі. XVIII ғасыр мен XIX ғасыр басындағы Кіші жүздегі саяси-әлеуметтік, экономикалық жағдай жөнінде пікір білдірген зерттеуші еңбегінен орыс үкіметінің саясатын байқауға болады [4;656б.].

XIX ғасырда Ресейдің Орта Азиялық Хиуа, Бұхара хандықтарын зерттеудің нәтижесінде дүниеге келген Н.Н.Муравьев, Е.К.Мейендорф, Г.И.Данилевский, В.Я.Ханыков еңбектерінде Қайып хан мен оның ұрпақтарының тарихына қатысты ой-пікірлер кездеседі. 1819 жылы қарашада келіссөздер үшін Хиуада болған капитан Н.Н.Муравьев Шерғазы хан (Қайып хан ұлы – Ж.И.) басқарған қазақтардың жыл сайын Хиуа ханы Мұхаммед Рахимға алым-салық төлейтінін және сол тұста Шерғазының Хиуада қайтыс болғанын, содан соң Хиуа ханы Шерғазы орнына, оның ұлдарының бірін мұрагерлікке тағайындағанын жазады [3;358б.].

Жоғарыдағы пікірлерді XX ғасырдың басында А.И.Добросмыслов, И.С.Иванов, М.А.Терентьев, С.В.Жуковскийлар дамыта түсті. А.И.Добросмыслов еңбегі көлемі жағынан алдындағы зерттеушілерге қарағанда қомақты болғанымен, бұрынғы қорытындылардан аса алмай Батыр, Қайып хандарға қатысты өзіне дейінгі орыс зерттеушілерінің көзқарастарын қайталады. Оның пайымдауынша Қайыптың Хиуада хан болған кезіндегі Ресейге қатысты жағымсыз әрекеттерімен танысқаннан кейін II Екатерина оны Нұралыдан гөрі сенімсіздеу деп есептеуіне байланысты хандыққа бекітпеген. Еңбекте Қайып хан ұрпақтары туралы мәліметтер келтірілгенімен, кейбір фактологиялық қателіктер орын алғандығын атап өтеміз.

1901 жылы «Астраханский листок» газетінің бірнеше санында жарық көрген И.С.Ивановтың Бөкей Ордасының құрылуының жүзжылдығына арнаған мақаласы Қайып хан мен оның ұрпақтарына қатысты біраз мәлімет береді.

Қайып хан бабалары шежіресіне қатысты деректер қазақ зиялылары Ш.Уәлиханов, Қ.Халид, Ш.Құдайбердіұлы еңбектерінен табылады. XX ғасырдың басында қазақ тарихнамасы Х.Досмұхамедұлы, Қ.Кемеңгерұлы, Т.Шонанұлы еңбектерімен толық түсті. Бұл зерттеулер XVIII – XIX ғасыр-лардағы қазақ қоғамындағы саяси жағдайды, Ресей отаршылдығына қарсы болған ұлт-азаттық көтерілістер тарихын қамтыды. Қайып хан тарихына қатысты Қ.Кемеңгерұлы өз пікірін былай білдірді: «Қара халық өзінің азаттығы, тыныштығы болмағандығын Әбілқайыр балаларының өзара таласуынан көріп, Әбілқайыр тұқымынан хан сайланбасын деді. Сонда да ел хансыз тұра алмаймыз деп, екі жарылып, бір бөлегі Хиуа ханы Қайыпты қалап, екінші бөлігі Нұралының өзін қалады. Үкімет хан сайлауға айналған соң, 1790 жылдан бастап Сырым батыр үкіметке ашық қарсы болып, 1791 жылы құрылтай шақырды. «Орыс сайлаған ханның бізге керегі жоқ», -деп, Қайып балаларына қосылып кетті». XX ғасырдың 40-жылдары Қазақстан тарихы бойынша Е.Бекмаханов пен М.П.Вяткиннің еңбектері жарық көрді. М.П.Вяткиннің «Сырым батыр» монографиясы Қайып хан әулетіне қатысты тарихи пайымдауларымен құнды. Ғалым тікелей Қайып ханның Кіші жүздегі қоғамдық-саяси қызметіне қатысты өз ой-пікірін білдірді. Еңбектегі Батыр, Қайып, Әбілғазы хандар, Шерғазы сұлтан туралы пікірлердің маңыздылығын атап өтеміз. М.П.Вяткин пікірінше Батыр, Қайып, Әбілғазы хандар Ресейге бағынған емес.

Е.Бекмаханов еңбегінде XIX ғасырдың бірінші жартысындағы Қазақстандағы саяси жағдай жан-жақты талданды. Ғалым сол кезеңдегі Ресей империясы мен Орта Азия хандықтарының Қазақстанға жүргізген ықпалын анықтады. Қайып хан немересі Арынғазыны XIX ғасырдың басындағы аса ірі саяси қайраткерлерінің бірі ретінде бағалады. Сонымен бірге зерттеуші Қайып хан шөбересі, Кіші жүздің Шығыс бөлігінің билеуші сұлтаны Ахмет Жантөриннің орыс әскерлерімен бірге Кенесары көтерілісін басу үшін жасалған жорықтарға қатысқанын баяндады [5;416б.].

Токсан ауыз сөздің тобығын түйіндемес бұрын, қазіргі уақытқа дейін Батырұлы Қайып ханның жеке басы, оның қоғамдық-саяси қызметі арнайы зерттеуге айналмаған. Жоғарыдағы зерттеулерде Қайып хан жөніндегі бұрыннан белгілі, қалыптасқан пікірлер

қайталанады. Оның үстіне XVIII-XIX ғасырларда Қазақстанның батыс өңірінде терең із қалдырған Қайып хан ұрпақтарының тарихы кешенді әрі жеткілікті түрде зерттелмеген болатын. Сондықтан біздің жұмысымыздың басты мақсаты да Қайып хан мен оның әулетінің Қазақстан тарихындағы орнын анықтау болып табылады.

Соңғы жылдары қазақ тарихында айрықша із қалдырған тарихи тұлғалар тарихы мен тағдырын, қоғамдық-саяси қызметі мен іс-әрекетін, бүгінгі егемендігімізге қосқан үлесін зерделеуге ерекше назар аударылуда. Осыдан туындайтын қажеттілік XVIII ғасырдың 40-жылдары мен XIX ғасырдың 60-жылдары аралығындағы Қайып хан әулетінің тарихын зерттеу арқылы осы әулеттің қазақ қоғамындағы орны мен ролін саралау біздің мақсатымыз болып отыр.

Ол үшін алдыма мынадай міндеттерді қойдым:

- Қайыптың Хиуадан Кіші жүзге оралуынан кейінгі өмірі мен қызметі, Батыр хан қайтыс болғаннан кейін Сыр бойы қазақтарын басқаруы, Сырым көтерілісі кезінде Кіші жүз старшындарының Қайыпты Кіші жүз хан тағына көтеруін, олардың дәстүрлі хандық басқаруды сақтауға ұмтылысын;

- Қайып ханнан кейінгі оның ұрпақтары Әбілғазы, Шерғазы т.б. сұлтандардың қызметтерін жаңаша саралап, олардың Ресей, Хиуа, Бұхарамен және Нұралы хан ұрпақтарымен арадағы қатынастарын анықтау арқылы тарихи тұлғалар ролін бағалау;

- Қайып хан ұрпақтарының Ресей империясы бағытындағы ұстанған саясатына талдау жасау арқылы, олардың қазақ мемлекеттігін біріктіру мен дәстүрлі хандық басқаруды сақтап қалу жолындағы қызметтерін және Қайып хан ұрпақтарының тарихы арқылы XIX ғасырдағы қазақ елінің дамуын Ресеймен, Хиуамен, Бұхарамен байланыстырып, аталған елдердің алдына қойған жоспарларын, оның жүзеге асуы деңгейін айқындау;

- Хандық биліктің жойылуынан кейінгі Батыс Қазақстанның қоғамдық-саяси өміріндегі өзгерістерді анықтау арқылы Қайып хан ұрпақтарының орыс саясаты негізінде құрылған басқару жүйесіне тартылуын және олардың өлкедегі қызметтерін ашып көрсету;

- Қайып хан ұрпақтарының Хиуа хандығы бағытындағы қызметтеріне жаңаша талдау жасау және олардың Қазақ даласына тереңдей енген отаршыл орыс саясатына қарсы жүргізген күресі арқылы қазақ елінің өз тәуелсіздігі үшін жанқия күрескен жылдарынан тарихи оқиғаларды айқындай түсу;

Осы міндеттерді саралай отырып, Қайып ханның ұлттық тарихымыздағы орнын, оның отбасысының тарихын ашуға толық негіз бола білді.

Қайып ханның тарих сахнасына көтерілген 1745 жылдан бастап оның әулетінің 1860-шы жылдарға дейінгі аралықтағы тарихын қамтиды. Себебі патша үкіметі 1867-1868 жылдардағы реформаға сәйкес сұлтандық билікті жою арқылы Шыңғыс ұрпақтарын қазақ даласындағы ел билеу құқықтарынан айырған болатын. Қайып хан мен оның ұрпақтарының қызметі Кіші жүз, Орта жүз, Хиуа, Бұхара, Ресей мемлекеті территорияларында өрбіді. Аталған жылдары көрсетілген ұлан-ғайыр аймақта Ресейдің отарлау саясаты қарқынды дамып, хандық басқаруды күштеп жоюмен, оған қарсы ұлт-азаттық қозғалыстардың өрбуімен және Ресейдің ол жерлерді толық отарлап, өзіне қосып алуымен ерекшеленеді.

Батырұлы Қайып ханның қоғамдық-саяси қызметі арнайы зерттеуге айналған емес. Әр жерде жарық көрген, өзара қайталанып жүрген мәліметтер тарихи тұлғаның бейнесін толық негізде ашпайды. Оның үстіне Қайып хан әулетінің тарихы XVIII-XIX ғасырлардағы Қазақстан тарихындағы ақтандақ беттерінің бірі екені даусыз. Себебі патшалы Ресейдің қазақ даласын отарлау саясатының басталуы, кейін ішкерілеп енуі, дәстүрлі хандық басқару жүйесін жоюы, халық азаттық қозғалыстар, Қазақстанның толықтай отар елге айналуының барлығы сол кезеңде болғанды. Осындай қалыптасқан қоғамдық-саяси жағдайда Қайып хан ұрпақтарының бірі Ресей, екіншілерінің Орта Азия хандықтары бағытын ұстанғандығы тарихи деректер негізінде соны көзқарастармен анықталды. Қайып хан әулетімен қазақ қоғамындағы белді ел игілерінің арасындағы қарым-қатынас төркіні жаңаша зерделенді. Сонымен бірге Отандық тарихнамада аты аталмай, қызметтері белгісіз болып келген кейбір

Қайып хан ұрпақтарының тарихы ғылыми тұрғыдан талдауға алынып, мол мұрағаттық құжаттар арқылы сараланып, ғылыми айналымға алғаш рет енгізілді.

Батырұлы Қайып хан және оның әулетінің тарихын зерттеу арқылы XVIII-XIX ғасырлардағы белгілі хан, сұлтан, би, батыр, старшындардың тарихын толықтыра түсіп, олардың өзара байланыстары дәлелденеді.

Қорыта келгенде айтарым, қай тұлғаның өмірін, отбасысын, саяси тұлғасын алып қарасақ та, төккен тердің, жанын елім үшін деп шүберекке түйген тұлғаның жан тебіренісін байқаймыз. Ендігі біздің міндет, қиындықпен келген тәуелсіздік деп аталатын асыл мұрамызды, ұрпақтан-ұрпаққа аман-есен жеткізіп, Қазақ елінің туын көкте асқақтату. Ол әрине, біз сияқты Абайдың тілімен айтқанда, дүниеге кірпіш болып қалатын, Мағжанның арыстандай айбатты, жолбарыстай қайратты жастарының қолынан келетіні анық! Мен соған сенемін!

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999. – 209-210, 227-228 бб.
2. Рычков П.И. Топография Оренбургской губернии. – Оренбург: Типография Б.Б.Бреслина, 1887. – 406 с
3. Муравьев Н.Н. Путешествие в Туркмению и Хиву в 1819 и 1820 годах. – Москва; 1851-358с
4. Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих, или киргиз-кайсацких, орд и степей. – Алматы: «Санат», 1996. – 656 с.
5. Бекмаханов Е. Қазақстан XIX ғасырдың 20-40 жылдарында. – Алматы: «Санат», 1994. - 416
6. Қазақ ұлттық энциклопедиясы-6 том

ТАРИХ ПӘНІН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯМЕН ОҚИТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Момынов Мақсат Үмбетханұлы

m.scofield89@mail.ru

Астана қаласы 19 орта мектептің тарих пәнінің мұғалімі, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Г. А. Бисенбаева

Қазіргі кезеңде мемлекетіміз білім беру жүйесін жаңаша қалыптастырып, оны бүкіләлемдік білім кеңістігіне ұластыру бағытын ұсынып отырғаны белгілі. Соңғы кездегі қоғамдық және әлеуметтік өмірде болып жатқан елеулі өзгерістер, ғылыми – техникалық ақпараттар ағынының қарқыны, басқа да әлеуметтік – саяси жағдайлар білім беру саласының алдында көптеген жаңа міндеттер қойып отыр.

Бүгінгі таңдағы осындай міндеттердің бірі, қоғамда болып жатқан әлеуметтік өзгерістерге сай мектеп оқушыларының білім сапасы мен білігін жетілдіру – бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Осы орайда білім сапасын көтеру мен білікті жетілдірудің бірден-бір жолы қазіргі заман талабына сай оқу-тәрбие процесін жаңаша ұйымдастыру болып табылады [1, 237].

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005 – 2010 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында білім беру жүйесінің жай – күйі талданып, олқылықтардың мәнін «Қазақстандық білім беру жүйесі оның әлемдік білім беру кеңістігінде лайықты орын алуына мүмкіндік бермейтін ескірген әдіснамалық базасы, құрылымы мен мазмұны жағдайында дамуын жалғастыруда. Білім беру мазмұны фактологиялық күйінде қалып отыр және оқитындарды қоғам өміріне күзиретті, жауапты әрі шығармашылық тұрғыдан қарастыра отырып даярлауға бағдарланбаған» - деп түсіндіре келіп, орта білім беруде осы қиындықтардан шығудың бір жолы – ол, оқитудың жаңа педагогикалық, ақпараттық және көрнекі құралдарды енгізуде деп айқындайды [2, 5].